

UDK 27-249-534.6

Primljeno: 23. 11. 2016.

Prihvaćeno: 8. 12. 2016.

Izvorni znanstveni rad

PROROK KNJIGE OTKRIVENJA

Taras BARŠČEVSKI

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
taras_b@icloud.com

Sažetak

Za Knjigu Otkrivenja se misli da je jedina proročka knjiga Novoga zavjeta nastala po uzoru na starozavjetne proročke knjige. Ona sadrži ne samo »riječi proroštva« (Otk 1,3; 22,7.10.18) nego je nazvana i τό βιβλίον τῆς προφητείας – knjigom proroštva (usp. Otk 22,19). U Starom zavjetu proročke knjige dobivaju svoj autoritet ne samo iz sadržaja knjige nego posebice od svojeg autora, proroka, čovjeka kojega je Bog pozvao na misiju te koji je nadahnut Duhom Svetim, no Knjiga Otkrivenja niti govori o proročkom pozivu svojeg autora niti spominje njegovo ime. S druge strane u njoj se nazivaju prorocima i dvojica svjedoka te se među članovima zajednice pored svetaca i apostola također spominju i braća proroci. Tko je, dakle, prorok u Knjizi Otkrivenja? Koja su njegova obilježja? U čemu je nalik na starozavjetnog proroka, a što ga od njega razlikuje? Da bi se donekle odgovorilo na ta pitanja, u prvom dijelu članka ukratko je riječ o shvaćanju proroka i njegove poruke u Starom zavjetu i u Novom zavjetu. Središnji dio članka posvećen je analizi riječi προφήτης (prorok), προφητεύω (proricati) i προφητεία (proroštvo), s posebnim osvrtom na njihov raspored u Knjizi Otkrivenja, koji skreće pažnju na paralelizam glede proroštva između Prologa (1,1-3.4-8) i Epiloga (22,6-19) te ističe misiju dvojice svjedoka (usp. 11,1-13), koji su poslije smrti nazvani »prorocima«. U trećem dijelu članka autor se vraća osnovnim obilježjima proroka, no ovaj put polazeći ne više od generaliziranih karakteristika starozavjetnih proroka, već od naglašenih obilježja proroka u Knjizi Otkrivenja u kontekstu njihova odnosa prema Bogu i prema zajednici. To su ponajprije nadahnuće u objavi Krista, koje proroka pravi »slugom Božjim« i »Isusovim svjedokom«, kao i ravnopravno učesće »s braćom, svim svetima i apostolima, i svima koji se boje imena Božjeg, malima i velikima« u svjedočanstvu koje je dano Isusu i potvrđeno krvlju. Prorok, kao i svi ostali koji su dali svoj život za Krista, postaje svjedok, to jest »mučenik«, a njegova posebna funkcija proricati kao da se rastapa u moru svjedočanstava. Sabirući u jedno sva ta obilježja, koja ga istodobno i izjednačuju sa starozavjetnim prorocima i ističu njegovu posebnost,

može se zaključiti da prorok Knjige Otkrivenja nije toliko jasno identificiran individuum koliko liturgijska funkcija u zajednici nekoga tko, primivši u Duhu otkrivenje od Boga preko Krista treba ga donijeti i ostaloj braći prorocima i svima koji čuvaju riječi knjige proroštva (usp. 1,1 i 22,9). Možemo ga vidjeti kao predvodnika liturgijskog čina kada zajednica ispituje vlastitu savjest da bi poslušala to što Duh govori Crkvama, kao istinitog *liturga* te zajednice, kojemu se autor Otkrivenja obraća kao njezinu anđelu.

Ključne riječi: prorok, Knjiga Otkrivenja, proročanstvo, svjedočanstvo Isusa Krista, mučeništvo, liturg, liturgijska zajednica, anđeo.

Uvod

Tko pažljivo počinje čitati Knjigu Otkrivenja, već od prvih redaka *otkriva* da je *knjiga* koju čita zapravo *proroštvo*, točnije *riječi proroštva*, koje treba *slušati* i *čuvati*. To proroštvo sadrži ono što je sam Bog (ili Krist) *označio*¹ poslavši svojeg anđela Ivanu, koji je sve što je vidio napisao kao svoje *svjedočanstvo za riječ Božju* i za *svjedočanstvo Isusa Krista*, kojemu Bog daje *Otkrivenje* da pokaže *ono što se ima dogoditi ubrzo* svojim slugama, među kojima je i Ivan, pisac te knjige. »Jer vrijeme je blizu«, upozorava Ivan, koji kao da želi požuriti svoj auditorij da ne odlaže za kasnije čitanje/slušanje te knjige, nego da *odmah* prione i k njezinu *izvršavanju*.²

Odmah poslije kratkog predstavljanja svoje knjige autor se izravno obraća liturgijskoj zajednici:³ »Milost *vam* i mir od Onoga koji jest i koji bijaše i koji dolazi...« (Otk 1,4), koja mu uzvraća radosnim klicanjem: »Njemu koji nas ljubi, koji nas krvlju svojom otkupi od naših grijeha te nas učini kraljevstvom, svećenicima Bogu i Ocu svojemu: Njemu slava i vlast u vijeke vjekova! Amen!« (Otk 1,5-6).

¹ Grčka riječ σημαίνω znači »davati znak, zapovijedati, označiti, pokazivati«. Zanimljivo je primijetiti da se taj glagol pojavljuje u Novom zavjetu samo šest puta, od kojih tri puta u Evanđelju po Ivanu (12,33; 18,32; 21,19), dva puta u Djelima apostolskim (Dj 11,28; 25,27) te u Otk 1,1.

² Grčka riječ τηρέω doslovno znači »paziti, čuvati«, no kada je riječ o Božjoj riječi ili o zapovijedima, smisao je ne samo »ne izgubiti, očuvati«, »ne prekršiti« nego puno više i »izvršiti, učiniti, ostvariti« (usp. npr. Mt 19,7: »ako hoćeš u život ući, čuvaj zapovijedi«; Iv 8,51: »Zaista, zaista, kažem vam: ako tko očuva moju riječ, neće vidjeti smrti do vijeka...«)

³ O liturgijskoj zajednici ne samo kao adresatu Knjige Otkrivenja nego i njezinu »subjektu tumaču« piše Ugo VANNI, *L'apocalisse. Ermeneutica, esegesi, teologia*, Bologna, 1991., 73–83. Danas je općenito prihvaćena važnost liturgijskog čimbenika u tumačenju Knjige Otkrivenja. Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, Milano, 2005.; Giuseppe CROCETTI, *L'Apocalisse meditata e pregata*, Bologna, 2002.; Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, Roma, 1985.

Današnji čitatelj zaista se može osjetiti malo izgubljenim: uzeo je u ruke knjigu apokalipse (Otk 1,1), misleći vjerojatno na neka proroštva o kraju svijeta, da bi poslije dva retka već čitao *proroštvo* (usp. Otk 1,3), koje ga osobno interpelira, pozivajući ga ne samo slušati riječi proroštva nego i čuvati/izvršavati to što je u njemu napisano. I odjednom, kao da i to nije dosta, današnji čovjek koji teži za privatnim prostorom i individualnošću vidi sebe (ili, barem bi trebao vidjeti sebe) među članovima sedam Crkava koji slave Isusa Krista u liturgijskoj zajednici (usp. Otk 1,4-8). Zaista je tempo prijelaza od navještaja apokalipse do liturgijske zajednice upečatljiv, no sasvim odgovara brzini kojom se posljednja vremena približavaju. Zapravo nema vremena za gubljenje jer kada On dođe s oblacima i svi ga ugledaju, bit će kasno za jadikovke i naricanja (usp. Otk 1,7). Treba djelovati odmah, u istom trenu kada riječi proroštva odjekuju u ušima onoga tko čita ili sluša.

Baš ta »blizina vremena«, neodgodivost i »evo« Kristova dolaska pretvaraju apokaliptička *iščekivanja* kraja svijeta u proročko *ostvarenje* njegova vječnog Kraljevstva. Zato u ovom članku skrećemo pažnju na proročke elemente u Knjizi Otkrivenja, tim više što se Knjiga Otkrivenja i tradicionalno često naziva i *proročkom knjigom* Novoga zavjeta.⁴ Brojni komentari – uzimajući u obzir različite kriterije, kao npr. odsutnost pseudonimnosti i nekakva lažnog pozivanja na davnost knjige, kao kriterije koje su predložili G. E. Ladd, J. Kalas i G. von Rad u smislu denuncijacije zla, poticaja na častan i plemenit život, posjedovanja istinskog nadahnuća, stava prema prirodi, cilja i izvora trpljenja⁵ – zaključuju da Knjiga Otkrivenja, bez obzira na njezin izvorni naziv *Apokalipsa* više pripada proročkoj nego apokaliptičkoj literaturi.⁶ S te točke gledišta bibliografija je dosta obilna,⁷ s dosta primjetljivom tendencijom razmatrati

⁴ Usp. Nikola ŽUVIĆ, Otkrivenje je proročka sv. knjiga, u: *Bogoslovska smotra*, 22 (1934.) 4, 330–346.

⁵ Usp. David HILL, Prophecy and prophets in the Revelation of St John, u: *New Testament Studies*, 18 (1972.) 4, 402–406.

⁶ Usp. David HILL, Prophecy and prophets in the Revelation of St John, 401; Willem Cornelis Van UNNIK, Formula describing prophecy, u: *New Testament Studies*, 9 (1963.) 2, 94; André FEUILLET, *L'Apocalypse: État de la question*, Paris, 1963., 8: »Ovdje nalazimo iskonsku i duboku vjeru Knjige Otkrivenja koja, koristeći stil, predodžbe i postupke judejske apokaliptike, ipak ostaje vjerna toj svoj vjeri velikih i davnih proroka.« Treba još spomenuti i prisutnost epistolarnih elemenata u Knjizi Otkrivenja u strukturi knjige (1,3-8: epistolarni uvod te 22,6-21: završetak; 2,1 – 3,22: sedam pisama upravljenih maloazijskim Crkvama), no posebice u uzajamnosti između autora i njegovih adresata, karakterističnoj za pisma među bliskim poznanicima.

⁷ Osim već spomenutog djela Nikole Žuvića, možemo navesti djela kojima smo se, povrh komentara Knjige Otkrivenja, koristili u pisanju ovog članka: Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, Roma, 1985.; Willem Cornelis Van UNNIK, Formula describing prophecy, 86–94; David HILL, Prophecy and prophets in the Revelation of St John,

proroštvo u *kontinuumu* biblijske objave, uspoređujući s jedne strane proroka Apokalipse sa starozavjetnim prorocima te istodobno pokušavajući mu naći mjesto u širem kontekstu novozavjetnog proroštva, predstavljenog ponajprije u pavlovskim spisima.⁸

Uočiti da je Knjiga Otkrivenja proročka knjiga već je dosta solidan temelj da se govori i o *proroku Knjige Otkrivenja*: ako knjiga sadrži *proroštvo*, znači da je i njezin autor – što se da naslutiti iz riječi anđela u Otk 22,9 – isto tako prorok, iako sam autor knjige nikad izravno sebe tako ne naziva. No isti taj redak, a tim više cijeli ulomak o dvama svjedocima podrazumijeva postojanje i djelovanje i drugih proroka u Knjizi Otkrivenja (usp. Otk 11,1-14). Izgleda da možemo izdvojiti barem nekoliko »kategorija« ili »grupa« proroka u Otk: 1) pisac Knjige Otkrivenja (22,9); 2) dva proroka svjedoka (11,1-14); 3) ostali proroci, nazvani braća i slugе Gospodnje. Govori se još i o Jezabeli, koja se »pravi proročicom« (2,20) te o lažnom proroku, koji uvijek asociira na Zvijer (16,13; 19,20; 20,10) te koji se možda najviše i karakterizira različitim znamenjima koja čini (19,20).

U svakom slučaju nije lako sred tih kategorija naći karakteristike proroka na koje smo navikli. Kada se danas misli o značenju riječi »prorok«, često se misli na čovjeka koji može predskazati budućnost i, eventualno, kao u predstavljanju lažnog proroka u Otkrivenju, učiniti neko znamenje pa čak biti i opasan.⁹ Ipak, među današnjim vjernicima čini se da je prva asocijacija na riječ »prorok« ona na proroke Starog zavjeta i moguće na Ivana Krstitelja. Puno rjeđe ćemo susresti povezivanje riječi *prorok* sa značenjem koje su imali

---

401–418; Elisabeth SCHÜSSLER FIORENZA, Apokalypsis and propheteia: the Book of Revelation in the context of early Christian prophecy, u: *Apocalypse johannique et l'apocalyptique dans le Nouveau Testament*, Gembloux – Louvain, 1980., 105–128; Richard BAUCKHAM, *The climax of prophecy: studies on the book of Revelation*, Edinburgh, 1993.; Tobias NICKLAS, »The words of the prophecy of this book«: playing with scriptural authority in the book of Revelation, u: *Authoritative scriptures in ancient Judaism*, Leiden – Boston: 2010., 309–326; Mark J. CARTLEDGE, Charismatic prophecy and New Testament prophecy, u: *Themelios*, 17 (1991.) 1, 17–19; Josef Bohumil SOUČEK, La prophétie dans le Nouveau Testament, u: *Communio viatorum*, 4 (1961.) 3–4, 221–231; John J. CASTELOT, Spirit of prophecy: an abiding charism, u: *The Catholic Biblical Quarterly*, 23 (1961.) 2, 210–217; Dudley FOORD, Prophecy in the New Testament, u: *The Reformed Theological Review*, 31 (1972.) 1, 10–25; John PENNEY, The Testing of New Testament Prophecy, u: *Journal of Pentecostal Theology*, 5 (1997.) 10, 35–84; Niels Christian HVIDT, Prophecy and Revelation, u: *Studia Theologica*, 52 (1998.) 2, 147–161.

⁸ Vidi npr. članke G. Friedricha i C. H. Peiskera: Gerhard FRIEDRICH, προφήτης, u: *Grande lessico del Nuovo Testamento*, XI, Brescia, 1977., 567–638, 638–652; Carl Heinz PEISKER, Profeta, u: Lothar COENEN – Erich BEYREUTHER – Hans BIETENHARD (ur.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, Bologna, 1986., 1430–1438.

⁹ Vidi npr. Vladimir SOLOVJEV, *Tri razgovora ili Priča o Antikristu*, Zagreb, 2007., 145, 158–159.

proroci prvih kršćanskih zajednica o kojima govori Pavao, ili s Isusom Kristom, glasnikom Božje volje *par excellence*, pa čak i s Ivanom, piscem proročke Knjige Otkrivenja. Sve to govori da o značenju riječi »prorok« te njegovim karakteristikama većinom imamo već neku predodžbu prema kojoj se ravnamo kada je u pitanju identifikacija proroka. Isto to možemo reći i glede liturgijskog kalendara u kojem osim starozavjetnih proroka ne nalazimo druge osobe koje bi nosile taj naslov,¹⁰ što ne znači da u povijesti Crkve nije bilo i drugih proroka. Dapače! No tipologija starozavjetnog proroka po svoj prilici ostaje i dalje ključna za identifikaciju proroka ne samo u kasnijoj povijesti Crkve nego i za Knjigu Otkrivenja.

Sigurno je da ne možemo odvojiti proroka Knjige Otkrivenja od proroka Staroga zavjeta i Novoga zavjeta, no čini se da ih nije moguće ni u potpunosti poistovjetiti, ili ograditi se uspoređivanjem koje bi možebitno *dokazivalo* da prorok Otkrivenja posjeduje sve osnovne osobine starozavjetnih i novozavjetnih proroka, naglašavajući manje ili više njegova odličja.

1. Shvaćanje proroka i njegove vijesti

Novi zavjet općenito shvaća proroka kao nadahnutoga *biblijskog poslanika* Božje vijesti. Zahvaljujući objavi koju je primio po Duhu Svetomu, prorok ima posebna znanja o budućnosti (usp. Dj 11,28). No, prorok poznaje također i prošlost osobe (usp. Iv 4,19) te je u mogućnosti zaviriti u dušu ljudi koje susreće (usp. Lk 7,39). Unatoč toj vrsti znanja, prorok nije ni čarobnjak ni vračar, već po svojoj prirodi navjestitelj Božje Riječi.¹¹

Prva i najočitija karakteristika proroka jest njegova tvrdnja da je on prorok: njegovo svjedočanstvo o osobnom iskustvu Najvišeg Bića, koje mu se obratilo s ciljem da ga napravi nositeljem svoje vijesti drugima.¹² Još jedna karakteristika svojstvena proroku leži u tomu da on umije naglasiti, zahvaljujući božanskom nadahnuću, konkretne posljedice kršćanske vjere i suvremene obveze, teške te riskantne, jedinstva s Kristom pobjednikom.¹³

¹⁰ Čak ni svi »proroci i učitelji« iz Dj 13,1 (Barnaba, Šimun zvani Niger, Lucije Cirenac, Manahen, suothranjenik Heroda četverovlasnika i Savao) nemaju u liturgijskom kalendaru titule proroka, osim sv. Manahena. Liturgijski kalendar spominje još sv. Agaba, koji je navijestio veliku glad (usp. Dj 11,27-28) te Pavlovo sužanjstvo (usp. Dj 21,11-13). Liturgija spominje 27. ožujka još i »sv. Ivana, nazvanog prorokom« iz IV. stoljeća.

¹¹ Usp. Gerhard FRIEDRICH, *προφοήτης*, 567–568.

¹² Usp. David HILL, *New Testament prophecy*, London, 1979., 12.

¹³ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 701.

Proroci su isto tako karakterizirani kao takvi zbog njihova načina na koji se ponašaju i govore.¹⁴ Uvjet autentičnog proroštva također jest ispravna ispovijed vjere u Krista. No, čak ni ona nije uvijek bila dovoljna da dokaže autentičnost proroštva. Trebalo je, dakle, ispitati cjelokupno ponašanje, jer se čak ni čudo nije više smatralo dokazom, zato što bi lažni proroci posljednjih vremena upotrebljavali čuda da zavedu ljude (13,13; 16,13s; 19,20).¹⁵

Na kraju prorok može biti prikazan i kroz termine funkcije: prorok je onaj tko neustrašivo poziva ljude na kajanje, podnosi stradanja, no ne uzvraća.¹⁶ Proročku službu često prati neprijateljski odnos onih kojima se prorok obraća. To neprijateljstvo je prikazano i navješteno također i autorom Knjige Otkrivenja (11,10) u terminima radosti pozemljara (stanovnika zemlje) zbog smrti dvojice proroka: oni su, ustvari, bili njima nepodnošljivi.¹⁷

Od svih knjiga Novog zavjeta, Knjiga Otkrivenja pokazuje najviše sličnosti kršćanskih proroka s prorocima Starog zavjeta.¹⁸ Kako jedni tako i drugi mogu se karakterizirati kao ljudi kojima je Bog pokazao, objavio svoj plan spašenja u odnosu na ljude (usp. 10,7).¹⁹ Između ostalog, Otk 10,7 podsjeća na Am 3,7 i očigledno je da je riječ o povezivanju s prorocima Starog zavjeta, a posebice s Danijelom, čije je riječi u 12,6-7 autor Knjige Otkrivenja iskoristio u 10,5-6.²⁰ No, za W. C. Van Unnika ta ideja proroštva koju nalazimo u Knjizi Otkrivenja nije primjenjiva samo na proroke Starog zavjeta nego i na grčke sibile te na sve one koji govore u harmoniji s božanstvenim.²¹ Korištenje riječi εὐγγέλιον u 10,7, među ostalim, sugerira da ispunjenje Božjeg nauma, iako obećano starozavjetnim prorocima, nastavlja i dalje biti garantirano Crkvi evanđelja.²² Postoji, dakle, kontinuitet između starozavjetnog i novog proroštva.

Sve što smo dosad rekli možemo primijeniti na novozavjetno proroštvo općenito, no što se tiče autoriteta koji autor Knjige Otkrivenja zahtijeva i zapovijeda za sebe i za »svoje« proroce, možemo reći da je on ipak bliži judejskom proroštvu nego onome što ga znamo pod nazivom novozavjetno proroštvo.²³ Riječi starozavjetnih proroka, kao i riječi proroka Otkrivenja (22,18-19) ne mo-

¹⁴ Usp. Gerhard FRIEDRICH, *προφήτης*, 585.

¹⁵ Usp. *Isto*, 637.

¹⁶ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 408.

¹⁷ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 310, 335.

¹⁸ Na primjer: viđenje proročkog poziva Otk 1,9ss prisjeća viđenja starozavjetnih proroka.

¹⁹ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 303.

²⁰ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 407.

²¹ Usp. Willem Cornelis Van UNNIK, *Formula describing prophecy*, 89.

²² Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 32.

²³ Usp. *Isto*, 410.

gu se staviti u sumnju, dok Pavao tvrdi da proroci mogu (i trebaju) biti suđeni (usp. 1 Kor 15,29).

Ono što razlikuje proroke iz Knjige Otkrivenja od starozavjetnih proroka jest njihova svijest da su starozavjetna proroštva i obećanja zapravo već ispunjena u događajima u kojima oni učestvuju.²⁴

Proroštvo je navještaj, kao i evanđelje, no od njega se razlikuje kako adresatima tako i sadržajem poruke.²⁵ Evanđelje je navještaj Božjeg spasenja u Kristu i obraća se »svim ljudima dobre volje«. Proroštvo je na prvom mjestu Božja poruka za one koji već vjeruju i koji su se okupili na zboru zajednice (usp. 1 Kor 14,3s.29ss).²⁶ Čini se vjerojatnim, prema D. Hillu, da su proročki proglašeni bili povezani baš s donošenjem Božjih direktiva u život Crkve.²⁷ To saznanje proroka da su pozvani donijeti Crkvi poruku koju im je izravno uručio Bog ne znači cjelovito napuštanje tradicije: prorok izabire, preoblikuje i dodaje vjerskim tradicijama Izraela, ali to nije predstavljeno kao nešto »rečeno jednom zauvijek«, nego kao nešto što sam Bog govori danas.²⁸

Za autora Knjige Otkrivenja proroštvo nije samo objavljenje budućnosti nego ponajprije poziv na obraćenje²⁹ i naviještanje božanskog suda.³⁰ Ponekad sadržaj proroštva nije čak ni predstavljen, kao u 11,3ss, zbog činjenice što se savršeno očituje u prisutnosti, životu i smrti dvojice svjedoka. Dakle, već se sama prisutnost proroka s aktualiziranjem Božjeg suda (pokazujući svijet »svjetovnim« i razotkrivajući istinsku stvarnost ljudi i stvari) vidi kao dubok prigovor savjesti koji ne dozvoljava slijediti prirodne sklonosti ili kao cjelovito osporavanje samih sebe, što ljudi, zapravo, nikada nisu tolerirali (usp. 11,10).³¹

2. Προφήτης, προφητεύω i προφητεία u Knjizi Otkrivenja

U Knjizi Otkrivenja imenicu προφήτης (prorok) susrećemo osam puta (10,7; 11,10.18; 16,6; 18,20.24; 22,6.9) i to uvijek u množini. U cijelom Novom zavjetu susrećemo je 144 puta, od kojih najčešće u Mt (37 puta) i Lk (29 puta u Evanđelju i 30 puta u Dj), dok u Mk samo šest puta, a u Iv te pavlovskim spisima po četr-

²⁴ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 417. Navedimo neke primjere: Otk 11,1ss → Ez 10,1 i Zah 2; zvijer iz Otk 11,7 i 13,1-8 → Dan 7,3-8; nebeski grad iz Otk 21 → zadnja poglavlja Iz.

²⁵ Usp. Gerhard FRIEDRICH, προφήτης, 633.

²⁶ Usp. *Isto*.

²⁷ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 415.

²⁸ Usp. David HILL, *New Testament prophecy*, 6,14.

²⁹ Usp. Gerhard FRIEDRICH, προφήτης, 631; David HILL, *New Testament prophecy*, 16.

³⁰ Usp. David HILL, *New Testament prophecy*, 86.

³¹ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 335.

naest puta. Osim toga, odnos između množine i jednine je dosta proporcionalan: izuzevši osam referenca iz Otk, nalazimo u Novome zavjetu sedamdeset puta množinu te šezdeset i šest puta jedninu imenice. S obzirom na to da se uporaba jednine u evanđeljima koristi većinom za pozivanje na starozavjetne proroke ili njihove knjige kao argument kojim se želi pokazati Isusov život kao ispunjenje Božje zamisli spasenja, odsutnost jednine imenice προφήτης u Otk mogao bi biti znakom drukčijeg shvaćanja uloge proroka kao navjesticatelja ili preteče Mesije. U Otk se jedanput pojavljuje i ženski rod imenice prorok – προφήτις (proročica), gdje si tu titulu samovoljno pripisuje zavodnica Jezabel (2,20).³²

Glagol προφητεύω pojavljuje se u Novom zavjetu dvadeset i osam puta od kojih samo dva puta u Otk (10,11 i 11,3). Najčešće ga susrećemo u pavlovskim spisima, točnije u 1 Kor – čak jedanaest puta, gdje Pavao govori o proricanju za vrijeme skupova kršćanske zajednice.

Najkarakterističniji je za Knjigu Otkrivenja apstraktan termin προφητεία (proroštvo), koji susrećemo sedam puta (1,3; 11,6; 19,10; 22,7.10.18-19) od devetnaest u Novom zavjetu, gdje je najviše (devet puta) zastupljen u pavlovskim spisima (pet puta – 1 Kor; dva puta – 1 Tim te po jedanput u Rim i 1 Sol). Kao i kod glagola προφητεύω, Pavao rabi riječ »proroštvo« u kontekstu kršćanske zajednice, dok se Mt 13,14 i 2 Pt 1,20.21 – ostala tri mjesta gdje susrećemo taj termin – odnose na starozavjetna proroštva.

U Otk se još, i to tri puta (16,13; 19,20; 20,10) od jedanaest u cijelom Novom zavjetu, nalazi termin ψευδοπροφήτης (lažni prorok), koji je potpuno odsutan u pavlovskim spisima. Osim Lk 6,26 i 2 Pt 2,1, gdje se govori da je i u prošlosti bilo lažnih proroka, ostale reference govore ili o njegovu dolasku u budućnosti (usp. Mt 24,11.24; Mk 13,22) ili već konstatiraju kao činjenicu njegovu prisutnost u sadašnjem vremenu (usp. Mt 7,15; Dj 13,6; 1 Iv 4,1).

Već nam ovaj veoma kratak pregled samo prisutnosti riječi prorok – proricati – proroštvo u Knjizi Otkrivenja unutar Novoga zavjeta daje mogućnost pretpostaviti da Otk shvaća proroštvo ne samo kao predviđanje (ili navještaj) budućnosti nego posebice kao odgovor na pitanja sadašnjosti u vezi budućnosti koja sigurno dolazi. Moglo bi se reći da je budućnost nešto sigurno, nešto što se zna. Problem nije, dakle, budućnost, odnosno što će se dogoditi pa čak

³² Iako Novi zavjet zna za žene koje su imale proročkog duha (usp. Dj 2,17s; 21,9; 1 Kor 11,5), titulu προφήτις dobiva samo »proročica Ana, kći Penuelova, iz plemena Ašerova« (Lk 2,36) – jedino drugo mjesto u cijelom Novom zavjetu gdje se upotrebljava imenica ženskog roda.

ni kada će se dogoditi, već što treba činiti danas da se sutra ne bude lišen budućnosti (vječnosti).

Za bolje razumijevanje mjesta i uloge proroka u Knjizi Otkrivenja bit će korisno barem ukratko analizirati reference koje sadrže jedan od spomenutih riječi u literarnoj strukturi Otkrivenja. Budući da ne postoji jedan jedini nacrt te knjige koji bi zadovoljavao sve komentatore³³ i ne mislimo da bi terminologija proroštva mogla biti strukturalnim elementom, uzet ćemo za polaznu točku najjednostavniju strukturu temeljenu na podjeli prema sadržaju.³⁴

U Otk nalazimo dvadeset i jednu referencu na terminologiju povezanu s pojmom »prorok«, raspoređenu po knjizi na sljedeći način:

A. Prolog: 1,1-3

1,3: προφητεία

B. Pisma upravljena sedmorim Crkvama: 1,4 – 3,22

Pismo Crkvi u Tijatiri: 2,18-29

2,20: προφήτης

C. Prvi dio objaviteljskog iskustva (4,1 – 11,19)

Sedam truba (8,2 – 11,19)

Prijeti konačna kazna (10,1-11)

10,7: προφήτης

10,11: προφητεύω

Dva svjedoka (11,1-13)

11,3: προφητεύω

11,6: προφητεία

11,10: προφήτης

11,18: προφήτης

D. Drugi dio objaviteljskog iskustva: 12,1 – 22,5

Sedam zala i sedam čaša (15,1 – 16,21)

16,6: προφήτης

16,13: ψευδοπροφήτης

Osuda Babilona, velike bludnice (17,1 – 19,10)

18,20: προφήτης

18,24: προφήτης

19,10: προφητεία

³³ Usp. Raymond Edward BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008., 803.

³⁴ Usp. Isto, 782.

Pobjeda Krista te konac povijesti (19,11 – 22,5)

19,20: ψευδοπροφήτης

20,10: ψευδοπροφήτης

E. Epilog (sa zaključnim blagoslovom)

22,6: προφήτης

22,7: προφητεία

22,9: προφήτης

22,10: προφητεία

22,18: προφητεία

22,19: προφητεία

Općenito gledajući ne čini se da terminologija proroštva ima neko značenje u strukturi Knjige Otkrivenja. No nemoguće je ne primijetiti paralelizam između Prologa (1,1-3,4-8) i Epiloga (22,6-19). Nalazimo ne samo iste ključne riječi (μακάριος, 1,3 i 22,7), izraze (τοὺς λόγους τῆς προφητείας, 1,3 i 22,7) i cijele fraze (δειξαὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, 1,1 i 22,6) nego vidimo također i razvitak ideja te želju rezimirati. Samo da navedemo neke primjere. Bog (ὁ θεὸς) iz 1,1 u 22,6 već je predstavljen kao ὁ κύριος ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν («Gospod Bog, nadahnitelj prorokâ»); »u njem [proroštvu] napisano« postaje »knjiga«, a blaženstvo »onoga tko čita i onih što slušaju riječi proroštva te čuvaju što je u njem napisano« iz 1,3 postaje blaženstvom »onoga koji čuva riječi proroštva ove knjige« u 22,7 i upozorenje ne oduzimati ništa od τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης (doslovno: »riječi knjige ovoga proroštva«, a ne »riječi proroštva u ovoj knjizi«) u 22,19, zato što su na kraju sve riječi proroštva ustvari postale knjigom. No nadalje ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει («ono što se ima dogoditi ubrzo«, 1,1) jer ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς («vrijeme je blizu!» 1,3) postaje jasnim: to što se ima dogoditi jer vrijeme je blizu – kaže Krist – je činjenica da »dolazim ubrzo« (22,7).³⁵ Za P. Prigenta Knjiga Otkrivenja zapravo je navještaj Kristova dolaska koji je sastavni dio liturgijskog slavlja, i to nas obvezuje na specifično čitanje Knjige Otkrivenja koje isključuje velik broj različitih tumačenja.³⁶

Raspored termina povezanih s prorokom u strukturi Knjige Otkrivenja ističe također misiju dvojice svjedoka iz 11,1-13, poslanih od Boga da prorokuju te obdarenih snagom činiti znamenja Mojsija i Ilije dok ne ispune svoje svjedočanstvo. Oni će biti pobijedeni i ubijeni od Zvjeri koja izlazi iz Bezdana te

³⁵ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 18, 697.

³⁶ Usp. *Isto*, 18.

će njihova trupla ležati na trgu velikog grada tri i pol dana na opću radost i veselje svih stanovnika Zemlje kojima su zadavali muku. Tada će tek dobiti titulu proroka, prije nego što ih Bog uskrisi i uzdigne u nebo naočigled svojih neprijatelja.

Usporedni ogled tih referenca pomaže nam istodobno istaknuti i najvažnije karakteristike proroka te proroštva u Knjizi Otkrivenja.

Apstraktni pojam *proroštvo* konkretiziran je tako da su »riječi ovog proroštva« (1,3; 22,7.10.18.19) zapisane (1,3) u knjigu (22,7.10), a »riječi knjige« (λόγοι τοῦ βιβλίου) postaju proroštvo (22,19)! Blagoslov je obećan onome tko čita i onima koji slušaju (1,3) te onima koji čuvaju (1,3; 22,7) riječi proroštva, dok onima koji zamisle dodati neku riječ proroštvu autor prijeti još većim kaznama od zapisanih u knjizi, a onima koji bi nešto oduzeli od riječi knjige proroštva, sam Bog će oduzeti udio na stablu života u novom Jeruzalemu. Sadržaj proroštva i srž proročkog djelovanja jest svjedočanstvo Isusovo, to jest objava Isusa Krista (19,10) koju treba donijeti braći (usp. 22,18).

Prorok je ponajprije onaj kojega je Bog nadahnuo (22,6) tako da je u stanju vidjeti sve što je Bog odlučio pokazati slugama svojim a što se ima dogoditi ubrzo (1,2; 22,6). On je onaj kojemu je Bog navijestio svoje otajstvo (10,7) tako da može posvjedočiti za riječ Božju i za svjedočanstvo Isusa Krista (usp. 1,2; 19,10). Za svoje svjedočanstvo Isusu on će platiti životom (v. 12,1), prolivši svoju krv (16,6). No nije sam! S njim su svi proroci i sveti (11,18; 22,9), apostoli (18,20), svi koji se boje Božjeg imena, mali i veliki (11,18), svi koji čuvaju riječi knjige proroštva (22,9). S njim su i svi zaklani na zemlji, sveci i proroci (16,6; 18,24), krvlju kojih je natopljen ogrtač Jahača na bijelom konju, kojemu je ime Riječ Božja (19,11-13). Vrijeme proroka je ograničeno na zemlji (11,3), gdje je pozvan prorokovati protiv pucima i narodima i kraljevima mnogim (10,11). No radovat će se zajedno s nebom i apostolima kada Bog donese svoj pravedni sud (18,20).

3. Karakteristike proroka iz Knjige Otkrivenja

Kratak pregled osnovne terminologije nudi nam već dosta zanimljiv uvid u osobine proroka Knjige Otkrivenja. Možemo izdvojiti dva obilježja, koja se, iako su karakteristična i za proroke Starog zavjeta, posebice ističu u Knjizi Otkrivenja. Riječ je ponajprije o odnosu između Boga i proroka i odnosu između proroka i zajednice.

U Starom zavjetu kada Bog želi govoriti narodu za tu zadaću izabire proroke. Na taj način oni postaju usta preko kojih Bog govori ljudima. Tako još misli uglavnom Matej (διὰ προφήτου/προφητῶν, Mt 1,22; 2,5.15.17.23; 3,3; 4,14; 8,17;

12,17; 13,35; 21,4; 24,15; 27,9), ili Luka (διὰ στόματος τῶν προφητῶν, Lk 1,70; Dj 3,18.21), no već u Poslanici Hebrejima možemo primijetiti malo drukčiji naglasak. U skladu s Heb 1,1 Bog je govorio ocima ne više »po proroku [prorocima]« ili »po ustima proroka«, već ἐν τοῖς προφήταις (doslovno: »u prorocima«). Dakle, Bog prebiva u prorocima i govori iz njihove nutrine.³⁷ To nas vodi k tomu da razmatramo Božje nadahnuće kao jedan od sastavnih čimbenika proroštva.

Na pretkršćansko proroštvo se gledalo kao na nadahnuti govor nekoga karizmatičnog propovjednika zahvaljujući kojem doznajemo Božji spasiteljski naum glede svijeta i zajednice.³⁸ Crkva ipak to *nadahnuće* vidi kao specifično djelovanje Duha Svetoga, koji joj se na taj način obraća da bi je pripremio te osposobio kako bi mogla nositi svoje proročko svjedočanstvo u svijet.³⁹ Na taj način prorok se nalazi između uskrslog Isusa i Crkve, dajući glas Gospodinu Crkve, koji je prisutan kao *pneuma*, ali bi bio nijem bez svojih proroka.⁴⁰ Duh Sveti nadahnjuje proroka baš u njegovu djelu čuvanja i komuniciranja Isusova svjedočanstva Crkvi, što postaje jezgrom proročkog propovijedanja.⁴¹

Osim toga što je nadahnut Bogom, prorok dobiva zadatak nositi ljudima Riječ Božju, Njegovu istinu. Ta Božja Riječ je *objavljenje*. Prorok ne govori ono što je naučio iz tradicije ili osobno istražio, već ono što mu je bilo objavljeno.⁴² U centru kršćanske objave nalazi se Krist i njegovo svjedočanstvo. Evo zašto ćemo kasnije moći reći da je proroštvo *objava* i da je svjedočanstvo Isusa Krista riječ Božja (usp. Otk 1,1).

Atribut koji se u Starom zavjetu najčešće pripisuje proroku jest »sluga Božji« (έbed, prevedeno na grčki kao δοῦλος, σύνδουλος ili παῖς), što susrećemo i u Otk, gdje riječ »sluga« obilježava ne samo kršćanske proroke (1,1; 10,7; 11,18; 22,6) nego isti taj izraz označava kršćanske vjernike općenito (2,20; 7,3; 19,2.5; 22,3).⁴³ »Sluga Božji« nije, dakle, isključivo titula kršćanskih proroka, već je dana svima onima koji stavljaju sebe na raspolaganje Bogu u njegovu službu. Prorok je samo jedan od njih.

Osim starozavjetnog naziva »sluge«, pripisanog ne samo prorocima nego, kao što smo vidjeli, svima koji stavljaju sebe Bogu na službu, Knjiga Otkrivenja govori o prorocima kao o svjedocima. Npr. u Otk 11,3-14 govori se o

³⁷ Usp. Gerhard FRIEDRICH, προφήτης, 574–576.

³⁸ Usp. *Isto*, 617.

³⁹ Usp. Richard BAUCKHAM, *The theology of the Book of Revelation*, Cambridge (UK), 1993., 118–119.

⁴⁰ Usp. David HILL, *New Testament prophecy*, 91.

⁴¹ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 418.

⁴² Usp. Gerhard FRIEDRICH, προφήτης, 629; David HILL, *New Testament prophecy*, 6.

⁴³ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 413.

dvojici svjedoka kojima je dano da prorokuju, no tek kada »dovrše svoje svjedočanstvo« i budu ubijeni, bit će i nazvani prorocima.

U Knjizi Otkrivenja svjedok je onaj tko ima, tko posjeduje svjedočanstvo Isusa Krista i to u dvama mogućim značenjima: 1) imati svjedočanstvo Isusa, to jest, Isusovo svjedočanstvo, i 2) posvjedočiti Isusu. To »Isusovo svjedočanstvo« u Knjizi Otkrivenja četiri je puta tijesno povezano s ó λόγος τοῦ θεοῦ (1,2,9; 6,9; 20,4). Istu tu vezu Isusova svjedočanstva s »Božjom riječju« možemo uočiti već u samom predstavljanju Knjige Otkrivenja kao proroštva (1,2), također u vezi s kršćanskim mučenicima (6,9; 20,4).⁴⁴

Tko su ti koji su opisani kao »oni koji imaju svjedočanstvo Isusa Krista« i podnose progonstva, nevolje i čak smrt, baš zato što ga imaju? Paralelizam između 19,10 i 22,9 sugerira da »braću koja imaju svjedočanstvo Isusovo« treba identificirati s prorocima i očitati dodatak »jer svjedočanstvo Isusovo duh je proročki« samo potvrđuje da Duh koji nadahnjuje proroštvo ili proroke jest svjedočanstvo Isusa koje oni imaju.⁴⁵ No, na drugim mjestima izraz »oni koji imaju Isusovo svjedočanstvo« uključuje sve vjerne kršćane (12,17, i moguće također 6,9 i 20,4)⁴⁶. Zapravo svi su kršćani u njihovu svjedočanstvu svijetu »oni koji imaju svjedočanstvo Isusovo«.⁴⁷ Također i u 11,3ss, u spremnosti proglašivati Božju istinu i čak umrijeti za istinu, sva Crkva, tj. svi vjernici, simbolički su predstavljeni kao dvojica svjedoka ili proroka.⁴⁸ Budući da, ipak, svjedočanstvo nije jednostavno neka stvar koju se može posjedovati i štovati, već uključuje i neku aktivnost komunikacije, moguće je da sva Crkva postaje načelno obilježena kao proročka zajednica, na što navodi prešutno već sama lokacija izraza u 19,10.⁴⁹

Iako atributi »sluge Božjega« te »Isusova svjedoka« već govore o visokom zvanju proroka koji i služi Bogu i svjedoči Isusa, ipak ne ograničavaju sve njegovo biće i djelovanje samo odnosom prema Bogu. Prorok je ne samo, ako se možemo tako izraziti, okrenut prema Bogu nego istodobno i prema zajednici, u kojoj, i radi koje služi Bogu te kojoj donosi Isusovo svjedočanstvo.

Od osam ponavljanja riječi προφήτης koje nalazimo u Knjizi Otkrivenja, sedam puta προφήτης je dio nabravanja: proroci i sveci (16,6; 28,20*.24), proroci i sluge (10,7; 11,18; 22,6), proroci i apostoli (18,20*), proroci i »svi koji čuvaju riječi

⁴⁴ Usp. Richard BAUCKHAM, *The theology of the Book of Revelation*, 119.

⁴⁵ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 413; David HILL, *New Testament prophecy*, 89.

⁴⁶ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 412.

⁴⁷ Usp. Richard BAUCKHAM, *La teologia dell'Apocalisse*, Brescia, 1994., 119.

⁴⁸ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 408.

⁴⁹ Usp. *Isto*, 413; David HILL, *New Testament prophecy*, 89.

ove knjige« (22,9). Prema većini komentatora ta nabranja razlikuju različite grupe.⁵⁰ Prema G. Bornkammu proroci, prorok pisac Knjige Otkrivenja i sva njegova braća, koji imaju Isusovo svjedočanstvo, zajedno s apostolima jedini su autoritet u Crkvi Otkrivenja, ukoliko nisu spomenuti neki drugi poglavari ili službenici.⁵¹ No D. Hill dodaje da autoritet kojim se koriste proroci ne pripada njihovoj službi, već prije svega njihovoj poruci.⁵² Iz toga bi se dalo zaključiti da proroci u Knjizi Otkrivenja imaju važnu ulogu te zauzimaju posebno mjesto u upravljanju zajednicom.⁵³ No, bez obzira što su pozvani na neki poseban način na proročku službu u zajednici, nisu izdvojeni od zajednice te ne zauzimaju neki službeni položaj koji bi ih pravio višima od ostalih.⁵⁴ Isto tako kršćanski prorok ne posjeduje neograničenu vlast židovskog proroka,⁵⁵ koja bi ga na veoma očit način izdvojila od ostalih članova zajednice. On je, i uvijek ostaje, član zajednice.

Uzimajući u obzir tu tijesnu povezanost sa zajednicom, kao i činjenicu da se zajednica sastoji od *braće, Božjih slugu, Isusovih svjedoka, svih svetih i apostola, svih koji se boje imena Božjeg, malih i velikih* koji, isto tako kao i prorok autor knjige, posjeduju duh proročki (usp. 19,10), moglo bi se radije razmatrati cijelu kršćansku zajednicu kao proročku zajednicu nego pokušavati izoštriti konture proroka unutar zajednice. Zapravo, prema Knjizi Otkrivenja svi članovi Crkve su proroci ili mogući proroci. To razmatranje polazi od ideje da su svi kršćani, kao članovi eshatološke zajednice na koju se izlio Duh Sveti, primili duh proroštva te su, stvarno ili potencijalno, proroci.⁵⁶ U isto vrijeme kada vidimo kako se prorok, ako se tako možemo izraziti, rastvara u zajednici, sve se više ističe novi *individuum* – μάρτυς, to jest *svjedok*, mučenik,⁵⁷ koji će u poslije-apostolsko vrijeme zamijeniti proroka.

⁵⁰ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 344; Richard BAUCKHAM, *The theology of the Book of Revelation*, 119; David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 409, 414.

⁵¹ Usp. Günter BORNKAMM, πρέσβυς, πρεσβύτερος, πρεσβύτερος, συμπρεσβύτερος, πρεσβυτέριον, πρεσβεύω, u: Gerhard KITTEL – Gerhard FRIEDRICH (ur.), *Theological Dictionary of the New Testament*, VI, Grand Rapids, 1968., 669.

⁵² Usp. David HILL, *New Testament prophecy*, 90.

⁵³ Usp. Gerhard FRIEDRICH, προφήτης, 619, 622, 645–646.

⁵⁴ Usp. David HILL, *Prophecy and prophets in the Revelation of St John*, 413–414.

⁵⁵ Usp. Isto, 410; Gerhard FRIEDRICH, προφήτης, 620.

⁵⁶ Usp. Richard BAUCKHAM, *The theology of the Book of Revelation*, 120.

⁵⁷ Vrijedi konstatirati da u Otk ó μάρτυς prije svega Isus Krist – »Amen, Svjedok vjerni i istiniti, Početak Božjeg stvorenja« (3,14), »Prvorođenac od mrtvih, Vladar nad kraljevima zemaljskim« (1,5). Svjedocima su nazvani također Antipa (2,13), dvojica »proroka« (11,3) te oni čijom se krvlju, zajedno s krvlju svetih, opio Babilon (17,5-6); sve njih povezuje to da su ubijeni za Kristovo svjedočanstvo.

Glede osobina proroka u Knjizi Otkrivenja vrijedi primijetiti i jednu koja nije izričita kao u Starom zavjetu, a to je proročki poziv »koji ga [proroka] čini prorokom«⁵⁸. U Otk ni autor knjige ni ostali proroci koji se spominju u knjizi ne govore o svojem pozivu niti se pozivaju na nj da bi utvrdili svoj autoritet. Njihov autoritet u zajednici ne potječe tako od poziva, budući da su svi vjernici »pozvani i izabrani« (17,4), već od toga što su vidjeli, to jest od njihova svjedočanstva koje daju o Kristu.

Zaključak

Poslije smrti posljednjih apostola u Crkvi se smanjuje i broj proroka. Postoji više razloga za to: 1) u zajednici se polako smanjuju duhovne snage s tim da na mjesto proroka dolaze služitelji i Sveto pismo; 2) negativne posljedice ima također i nazočnost lažnih proroka, zato što zajednica nije sposobna zaštititi se od njih jer joj nedostaje karizma rasuđivanja duhova.⁵⁹ Još jednu opasnost predstavlja montanizam, koji je bio zadnji veliki bljesak proroštva u Crkvi.⁶⁰ Suprotstavljajući mu se te, boreći se protiv njega, institucionalna služba je odnijela »pobjedu« nad karizmom.

No s druge strane postoje također i pozitivni razlozi. Postoji neka identifikacija između proroka i mučenika, između proroštva i mučeništva. Proroci kršćanske zajednice sve češće završavaju svoj život mučeničkom smrću. Ukoliko se na mučeništvo gleda kao na svjedočanstvo života danog za Krista (proročanstvo se može smatrati svjedočanstvom riječi), ono i jest, zapravo, zadnji čin proroka, pa tako postaje karakteristično za tu osobu. Nije da prorok mučenik nije više prorok, već njegovo posljednje »proročanstvo«, njegovo posljednje svjedočanstvo, karakterizira sav njegov život i tako je naslov »mučenik« prevladao naslov »prorok«.

Vidjeli smo da je postojala tendencija proširiti dar proročanstva na cijelu zajednicu tako da cijela Crkva postaje proročka. Dar proročanstva nije više ograničen samo na neke osobe, već je proširen na cijelu zajednicu. Umjesto toga da imamo puno proroka u Crkvi, imamo samo jedno – tu istu Crkvu.

Ako pažljivo čitamo Knjigu Otkrivenja, možemo primijetiti da je proročanstvo uglavnom usmjereno kršćanskim zajednicama i tek, u nekom drugom trenutku, svima ostalima. Proročanstvo služi da odgaja, podržava tu zajed-

⁵⁸ Paul BEAUCHAMP, Prorok, u: Xavier LÉON-DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1969., 1025.

⁵⁹ Usp. Gerhard FRIEDRICH, *προφήτης*, 647.

⁶⁰ Usp. *Isto*, 649; Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 43–44; Carl Heinz PEISKER, Profeta, 1438.

nicu u najtežim trenucima. Kada zajednica više nije u opasnosti, njezino je vodstvo predano služiteljima, te su joj potrebni biskupi, svećenici, đakoni; potrebni su joj i propovjednici, misionari, a proroci nestaju. Oni nisu misionari zato što uglavnom navještaju Božji gnjev, a ne »radosnu vijest«. A kada je Božja riječ zapisana i utvrđena, ni u zajednici više nema mjesta za njih, budući da su oni usta nepoznatog i nepredvidljivog Boga.

Sve to izgleda skoro normalnim procesom: prije nego je ljudstvo upoznao Riječ Božju, Bog je govorio preko (u) svojim prorocima, a kada se objavio kao Riječ, više nije potrebna neka kodificirana Božja riječ. Problem niče kada se zajednica nalazi pred novim okolnostima. Tko joj, ako ne prorok, može reći kako djelovati? Ili je, možda, potrebno postaviti još pravilnije pitanje da bi se dobio ispravan odgovor? Tražiti prvo nekog proroka pa onda nekog tko bi ga potvrdio kao proroka, pa onda još nekog tko bi provjerio obojicu, može biti zaista dug i zamršen put koji nikud ne vodi i ništa ne rješava. Možda je rješenje ne u *identifikaciji* osobe koja bi bila prorokom ili barem izvršavala neke proročke funkcije, nego radije u *kontekstualizaciji* uvjeta pod kojima netko prima dar proroštva i nadahnut je prorokovati. Za autora Knjige Otkrivenja nema nikakve sumnje da je taj kontekst liturgija za vrijeme koje kršćanska zajednica, slušajući u Duhu riječi knjige proroštva, čuje glas svojeg Gospodina te mu odgovara svojom spremnošću dati svjedočanstvo za Isusa, čak i pod cijenu vlastita života. Taj liturgijski čin, kada zajednica ispituje vlastitu savjest da bi raspoznala znakove vremena i prepoznala lukavštine Zvijeri te je pobijedila, predvodi *prorok i liturg* zajednice, kojemu se, po svoj prilici, i obraća autor Otkrivenja kao Anđelu Crkve (2,1.8.12.18; 3,1.7.14).

Summary

THE PROPHET OF THE BOOK OF REVELATION

Taras BARŠČEVSKI

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
taras_b@icloud.com

It is believed that the Book of Revelation is the only prophetic book of the New Testament, whose author followed the example of the Old Testament prophetic books. It contains not only the »words of prophecy« (Rev 1:3; 22:7.10.18), but it has also been called τό βιβλίον τῆς προφητείας – the book of prophecy (cf. Rev 22:19). However, in the Old Testament the prophetic books derived their authority not only from contents of a particular book but also from its author, a prophet, a man summoned by God to undertake a mission and inspired by the Holy Spirit. In comparison, the Book of Revelation does not mention the prophetic call of its author, nor his name. On the other hand, it calls the two witnesses prophets and it mentions among members of the community, apart from saints and apostles, also brothers prophets. Who is, therefore, a prophet according to the Book of Revelation? What are his traits? What makes him similar or different from the Old Testament prophets? In order to somewhat answer these questions, the first part of this article will shortly explain the understanding of the prophet and his message in the Old and then in the New Testament. The central part of the article analyses the words προφήτης (prophet), προφητεύω (to prophesise) and προφητεία (prophecy), with a special emphasis on their distribution in the Book of Revelation. This will point out the parallelism, when it comes to prophecy, between the Prologue (1:1-3:4-8) and Epilogue (22:6-9) and the mission of the two witnesses (cf. 11:1-13), who were named »prophets« after their death. In the third part of the article the author will return back to the fundamental traits of the prophet, but this time not on the basis of generalised traits of the Old Testament prophets, but instead on the basis of emphasises traits of prophets in the Book of Revelation within the context of their relationship towards God and the community. These are primarily the inspiration in the revelation of Christ that makes the prophet a »servant of God« and a »witness of Jesus«, as well as the equal participation »with brothers, all saints and apostles, and all who fear God, the great ones and the little ones« in the testimony given to Jesus and confirmed in blood. The prophet, as well as all those who gave their life for Christ, becomes a witness, i.e. a »martyr«, and his special function of prophesising seems to melt into the sea of testimony. By considering all these traits together, which, at the same time, equalise this prophet with the Old Testament prophets and point out his

specificity, one can conclude that the prophet of the Book of Revelation is not so much a clearly defined individual, but instead a liturgical function within the community, taken by someone who received a revelation from God through Christ in the Spirit and now needs to bring it to other brothers prophets and all those who keep the words of the prophecy (cf. 1:1 and 22:9). He should be seen as someone who presides over a liturgical act in the moment when the community is examining its conscience so that it might listen to what the Spirit is telling to churches, as the true liturg of that community to whom the author of the Book of Revelation addresses as the community's angel.

Keywords: *prophet, the Book of Revelation, prophecy, the testimony of Jesus Christ, martyrdom, liturg, liturgical community, angel.*